

**Використання
багатозначних слів
у прямому й переносному
значеннях**

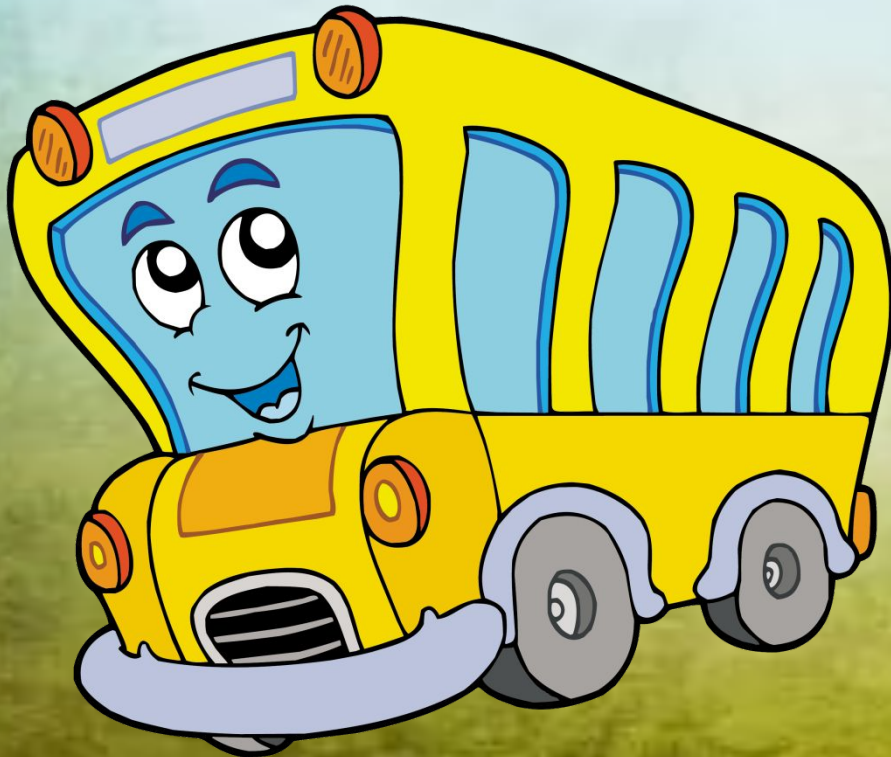
Лексикологія

« Дерево бажань »

На паперових квітках
напишіть, що ви очікуєте
від цього уроку?

БУДИНОК ТЕОРІЇ

ПРЯМЕ ТА ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

ПРЯМЕ ЗНАЧЕННЯ

Слова переважно
вживаються в прямому
значенні.

Слово, вжите у прямому
значенні, - це його звична
назва (лексичне
значення).

ПІДСНІЖНИК

ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ

Деякі слова вживаються у
переносному значенні.

Слово, вжите у переносному
значенні, - це образна назва,
перенесена з одних
предметів, явищ, дій на
інші за подібністю.

ЦВІТЕ

ШЛЯХИ ПЕРЕНЕСЕННЯ ЗНАЧЕНЬ

- За кольором
- Золоті руки
- За функцією
- Крило літака

Переносне
За розташуванням

- Під човна

Значення
За враженням

- Злий вітер
- За оцінкою
- Гострий язик

Пряме
значення

Переносне
значення

Багатозначні слова можуть уживатися в прямому й переносному значеннях.

Пряме значення – це властиве слову звичайне значення. **НАПРИКЛАД:** *сокіл – хижий птах родини соколиних.*

Переносне значення – це значення образне, пов'язане за смислом із прямим. Таке значення виникло внаслідок перенесення назви одного предмета (ознаки, дії, явища) на інший на основі схожості форми, кольору, функції тощо. **НАПРИКЛАД:** *сокіл – юнак або чоловік, який відзначається красою, сміливістю.*

ПОРІВНЯЙМО:

Пряме значення	Переносне значення
<i>гострий меч промінь світла схобдити на зупинці</i>	<i>гостре слово промінь надії сходить ранок</i>

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У тлумачних словниках переносне значення слова подано з позначкою *перен.*

ПЛОЩА ЛЕКСИКИ

Розподільний диктант

Завдання: Записати слова у два стовпчики :

однозначні слова	багатозначні слова

Калина, лінія, дятел, Карпати, мова, сміється, важкий, буква, ясен, чорнобривці, вушко будинок.

Лінгвістичне спостереження

Прочитайте словосполучення. Поміркуйте, у яких сполученнях слів багатозначні слова вживаються у властивому їм значенні, а в яких – у переносному.

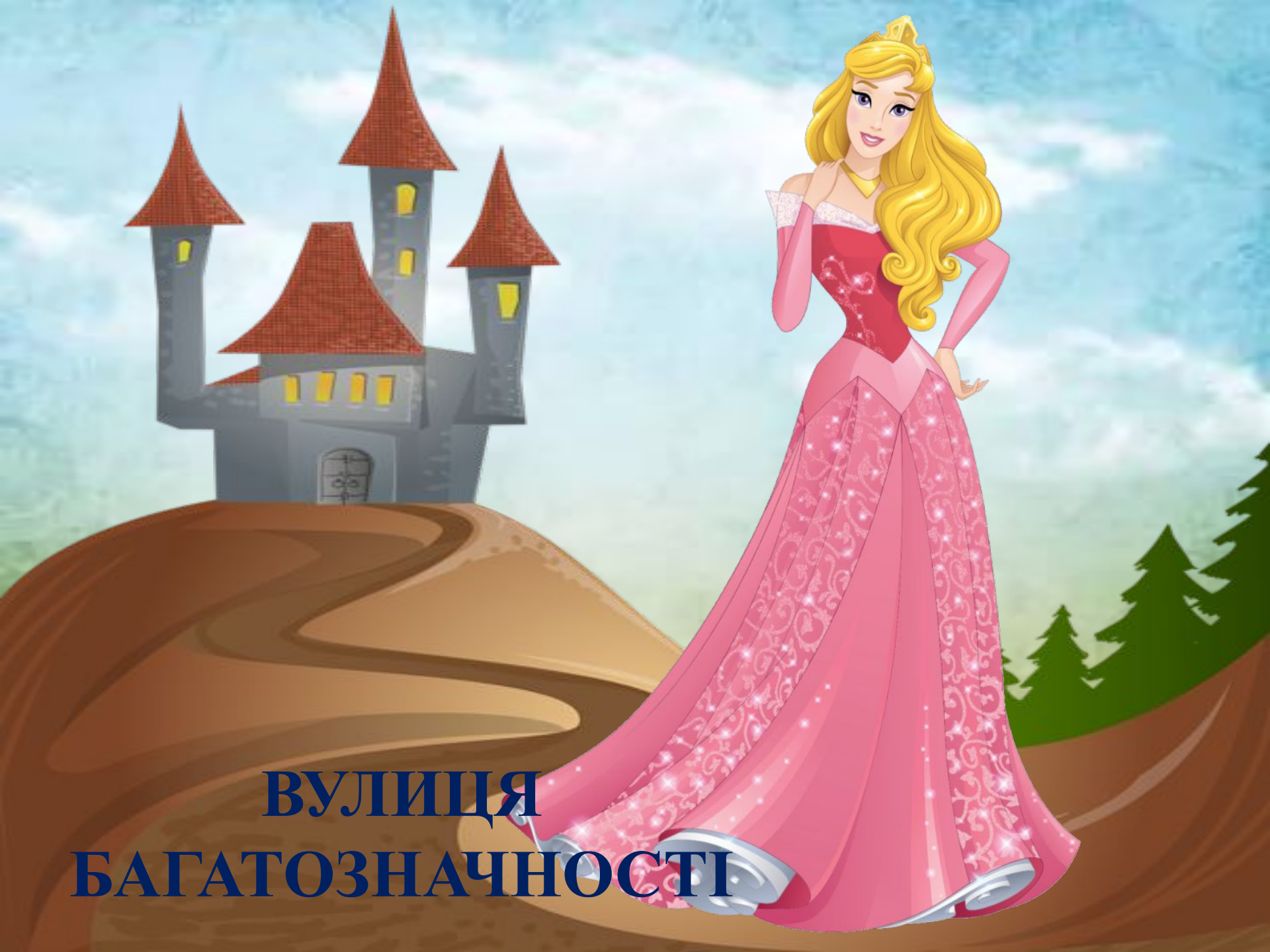
Сміються діти – сміється сонце;
холодне повітря – холодний погляд;
гострий меч – гостре слово.

Випишіть з кожної групи одне сполучення слів, у якому багатозначне слово вжито в переносному значенні. Складіть речення з одним виписаним сполученням.

- 1. Глибока криниця – глибокі знання.**
- 2. Вершина знань – вершина гори.**
- 3. Зерно пшениці – зерно істини.**
- 4. Солодкий торт – солодкі слова.**
- 5. Ллється музика – ллється вода.**
- 6. Пливе думка – пливе корабель.**
- 7. М'яка тканина – м'який характер.**
- 8. Сяє обличчя – сяє сонце.**

**ВУЛИЦЯ
БАГАТОЗНАЧНОСТІ**

Завдання-відновлення

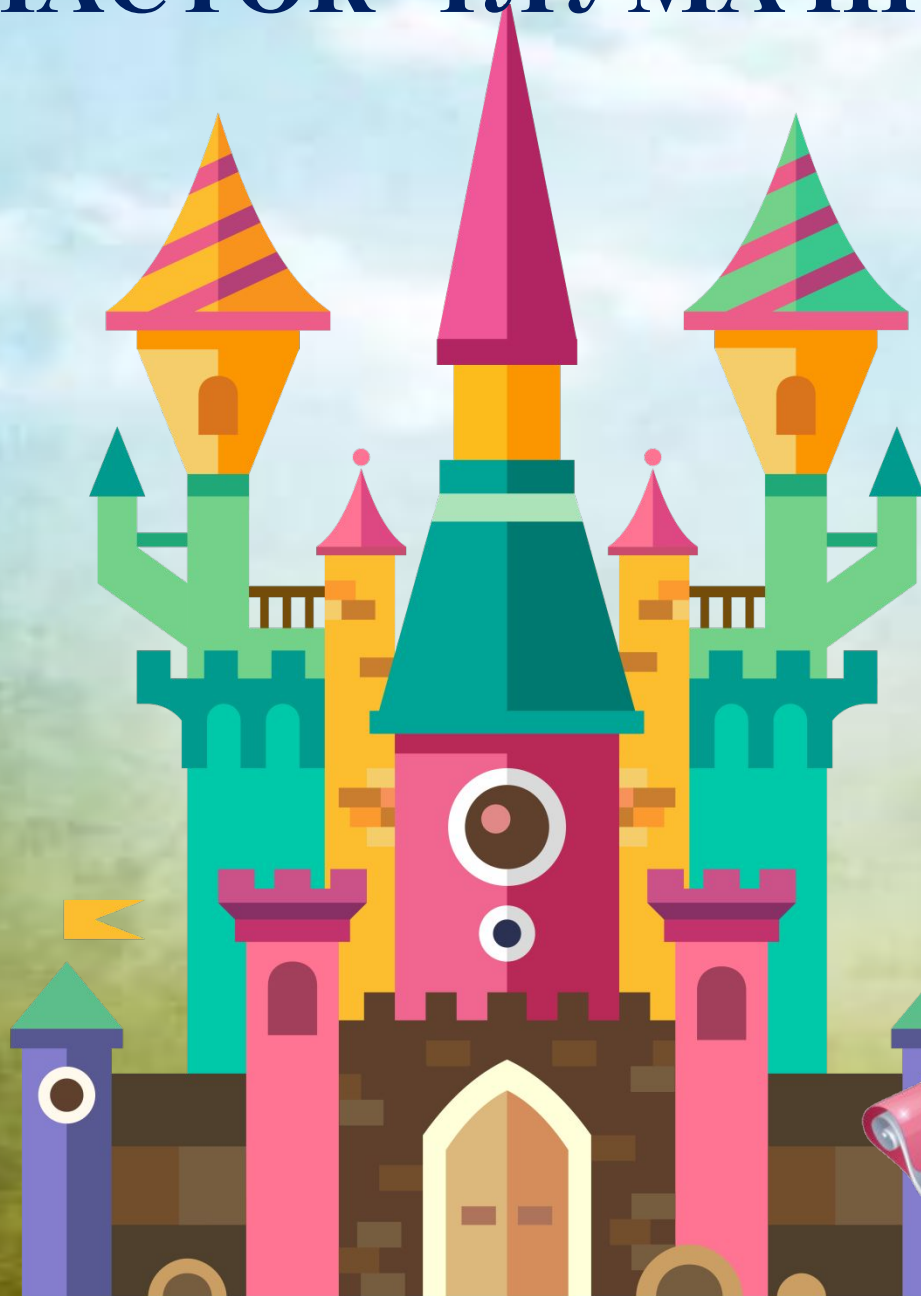
До кожної пари іменників дібрати із довідки прикметник, утворені словосполучення записати, підкреслити ті з них, у яких прикметники будуть вжиті у переносному значенні.

Руки, прикраси; зима, характер; полин, доля; ніж, погляд; спогад, хліб; кімната, настрої.

Довідка: золотий, світлий,
свіжий, лютий, гострий, гіркий.

МАЄТОК ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА

**Користуючись тлумачним словником,
визначити, яке значення мають подані
слова.**

Хліб, поле, земля.

ПРОВУЛОК ПРЯМИХ І ПЕРЕНОСНИХ ЗНАЧЕНЬ

Вибірковий диктант

Виписати словосполучення, у яких слова вживаються у переносному значенні.

Тонкий папір, тонкий натяк;
важкий пакунок, важкий погляд;
мертвий птах, мертвий спокій;
гарячий прийом, гарячий борщ;
підошва гори, підошва черевика;
небесна блискавка, пластмасова
блискавка; крила пісні, крила
орла; отруйне слово, отруйний
напій; міська аптека, зелена
аптека.

I. Прочитайте уривки з народних пісень. Знайдіть епітети, які виражено за допомогою прикметників, ужитих у переносному значенні. Яка роль епітетів в усній народній творчості?

1. Ой коню мій, коню, та золота грива, возьми мене, коню, де дівчина мила. 2. Шовкова трава на покоси лягає, козак дівчину та й про життя питає. 3. Стояла тополя край чистого поля. Стій, тополенько, стій, не розвивайсь, буйному вітроньку не піддавайсь. 4. Чи я в лузі не калина була, чи я в лузі не червона була? Взяли ж мене поламали і в пучечки пов'язали – така доля моя! Гірка доля моя!

II. Простим чи складним є друге речення? Визначте його граматичну основу.

Складіть усно з кожним словом по два сполучення: один з вас використовує подане слово в переносному значенні, а другий – у прямому.

ЗРАЗОК. Краяти: краяти хліб, краяти небо.

М'який, теплий, вершина, сіяти.

Словничок:

Краяти – різати щонебудь на шматки, розрізувати; *перен.* вриватися, вривуватися в простір, у воду тощо.

Культура мовлення

Спишіть, виправляючи лексичні помилки. Як ви гадаєте, у чому причина цих помилок?

1. Я виходжу на слідуючій зупинці. 2. У нагоді пізнаєш друга. 3. Туристична подорож тривала дві неділі. 4. Усі учні нашого класу приймали участь у змаганнях.

ВЕСЕЛА ВІКТОРИНА

Дайте відповіді на запитання і поміркуйте, що стало основою формулювання цих запитань.

1. Що біжить без ніг?
2. Що летить без крил?
3. Що плаче без сліз?
4. Яким словом можна зігріти?
5. Якого променю не побачиш?

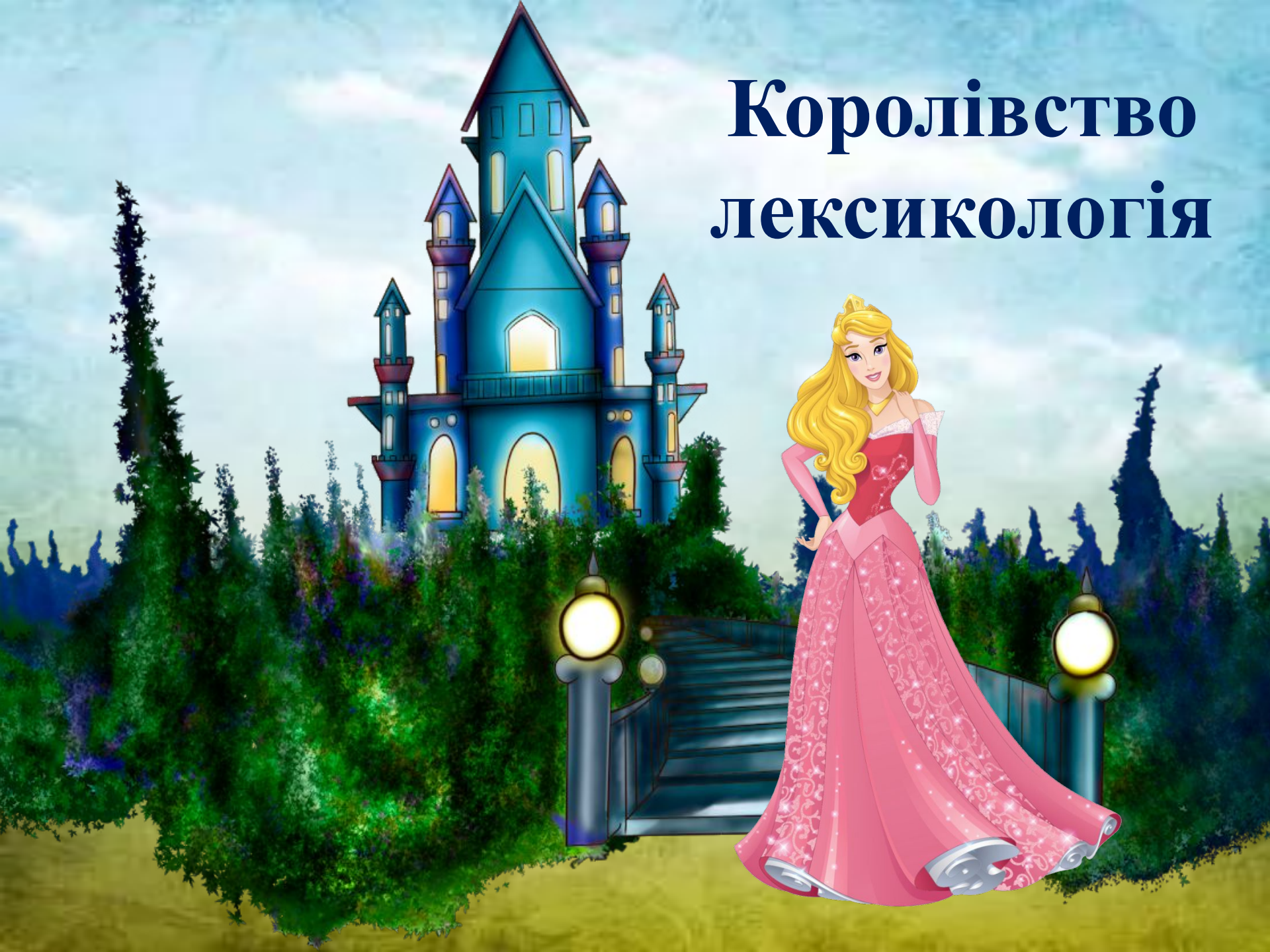
« Відгадай ключове слово »

Дайте відповіді на питання і підкресливши перші літери у словах відповідях отримаєте слово-ключ до королівства Лексикології.

- Південна вічнозелена фруктова рослина чи її плід, кислий на смак.
- Наука про мораль і поведінку людей.
- Усна народна творчість, вид якої любляють маленькі діти.
- Воно – не горобець, вилетить – не спіймаєш.
- Буква з якої ніколи не починається слово.
- Найбільша полосата і солодка ягода.
- Приміщення для стоянки і ремонту літаків.

Королівство лексикологія

« Дерево бажань »

Якщо ваші очікування від подорожі збулися, на місце квіточки наклейте яблучко

**ПРАЦЮВАВ
ВІДМІННО**

**ПРАЦЮВАВ
ДОБРЕ**

**ПРАЦЮВАВ
ПОСЕРЕДНЬО**

**МАЙЖЕ НЕ
ПРАЦЮВАВ**

“Мікрофон”

- Що нового дізналися на уроці?
- Що для вас було найцікавішим?
- Що для вас виявилось найскладнішим?
- Над чим, на вашу думку, варто ще попрацювати?
- Набуті знання мені знадобляться, щоб...

Домашнє завдання

◎ § 42, стор. 154, вправа 346

I. Доберіть до поданих іменників прикметники або дієслова з переносним значенням. Утворені сполучення запишіть.

Земля, річка, сонце, хмаринка, листя, ліс, весна.

II. Напишіть твірорис на тему «Пробудження весни» (5–7 речень), використавши деякі з утворених сполучень слів, а також епітети й порівняння. Якого стилю мовлення ви будете дотримуватися?

